

İstehsalat şəraitində zərərli amillərdən qorunmaq üçün fərdi mühafizə vasirələri

FMV təhlükəsiz əmək şəraitinin təmin edən profilaktik tədbirlərin vacib elementlərindən biridir. Azərbaycan Respublikasının əmək Məcəlləsinə (1990) əsasən zərərli və təhlükəli əmək şəraitində və xüsusən yüksək temperatur şəraitində işləyən işçilərə fərdi mühafizə vasitələri verilməlidir. FMV-nin alınması, saxlanması, yuyulması, təmiri və zərərsizləşdirilməsi sahibkarın vəsaitəsi hesabına təmin edilir

İş paltarı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin verilməsi Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 222-ci maddəsinə və qüvvədə olan qanunvericilik normalarına müvafiq olaraq həyata keçirilir.

FMV konkret hallarda düzgün seçilməklə, səmərəli mühafizəni təmin etməli, müxtəlif orqan və sistemlərə təsiri minimal olmalı, iş qabiliyyətinə mənfi təsir göstərməməlidir. Təyinatdan asılı olaraq FMV aşağıdakı siniflərə bölünür:

- ▶ Tənəffüs üzvlərinin mühafizəsi üzrə vasitələr;
- ▶ Xüsusi geyimlər və izoləedici kostyumlar;
- ▶ Baş, üz, gözü və eşitmə üzvünü mühafizə edən vasitələr;
- ▶ Xüsusi ayaqqabılar;
- ▶ Əllərin mühafizə vasitələri.

İşlədilmə tərzindən asılı
olaraq mühafizə vasitələri
iki qrupa bölünür:
Kollektiv mühafizə
vasitələri;
Fərdi mühafizə vasitələri.

İki və ya daha çox işçini qorumaq üçün işlədilən vasitələr kollektiv mühafizə vasitələri adlanır və aşağıdakı tiplərə bölünür:

- a) istehsalat otaqlarında və iş yerlərində hava mühitini normallaşdıran vasitələr;
- b) istehsalat otaqları və iş yerlərinin işıqlanmasını normallaşdıran vasitələr;
- c) səs-küy, titrəyiş və ultrasəsdən mühafizə vasitələri;
- d) elektrik cərəyanı ilə zədələnmədən mühafizə vasitələri;
- e) ətraf mühitin yüksək və alçaq temperaturlarından mühafizə vasitələri;
- f) mexaniki amillərin təsirindən mühafizə vasitələri;

İşçilərin fərdi qorunması üçün işlədilən vasitələrə fərdi mühafizə vasitələri deyilir. Bu vasitələr istehsalat zərərini ləğv etmir, yalnız onların təsirindən işçiləri qoruyur.

Təyinatına görə fərdi mühafizə vasitələri aşağıdakı növlərə bölünür:

Xüsusi geyimlər

- ▶ insan bədəninin mühafizəsi üçün - xüsusi geyimlər, yəni kombinezonlar, pencəklər, şalvarlar, xalat, plaş, kürk, önlük və s.
- ▶ Bəzi xüsusi geyimlər sanitariya geyimləri adlanır
- ▶ Xüsusi geyimlərə olan tələblər:
- ▶ İstehsalat zərərlərindən qorunmalı və ya gigiyenik şəraiti təmin etməli
- ▶ Orqanizmin normal istilik tənzimini təmin etməli

Xüsusi geyimlərə tələblər

- ▶ Xüsusi geyimlər yüngül və rahat olmalıdır
- ▶ Cirkdən yaxşı təmizlənmə
- ▶ Xüsusi geyimlər pambıq, dəri, rezin, yarım rezin, a və başqa materiallardan h
- ▶ Təcrid edici kostyumlar: skafandirlar və pnevmotik kostyumlar
- ▶ Əsasən təyyarəçilər, kosmik dalğıcılar istifadə edirlər

Tənəffüs üzvlərini qoruyan vasitələr

- ▶ Tənəffüs üzvlərini qorumaq üçün istifadə olunan vasitələr 2 qrupa bölünür: süzücülər və təcrid edənlər:
- ▶ Havanı çirkləndirən tozlar, zərərli qazlar, buxar havada oksigenin miqdarı 16-21%-ə qədər olduqda, süzücü cihazlarla təmizlənir
- ▶ Zəhərli qazların, buxarın miqdarı çox yüksək olduqda, havada oksigenin miqdarı 16%-dən az olduqda təcrid edici cihazlarla təmizlənir

Filtirləyici FMV 3 sinifə bölünür:

- ▶ aerosol əleyhinə, qaz əleyhinə və aerosol-qaz əleyhinə (kombinə olunmuş). Hər bir sinfin özü də quruluş xüsusiyyətlərinə əsasən yarimsiniflərə bölünür: filtr hissələr, izoləedici üz hissə, tənəfləmə zonasına məcburi hava verən TOFA
- ▶ Filtirləyici aerosol əleyhinə TOFA tənəffüs orqanlarını havada olan maddələrdən (tüstü, toz, duman) qoruyur, bu zaman filtr kimi yüksək effektiv ultrazərif polimer materiallardan istifadə olunur.

Filtirləyici əleyhqazların aşağıdakı qaydaları vardır

- ▶ Filtirləyici üz hissə , filtirin dəyişdirilən üz hissəsini izolə edən, tənəffüs zonasına məcburi hava verməklə tənəffüs üzvlərinin fərdi mühafizəsi filtrlər səmərəliliyinə görə 3 sinfə bölmək olar.
- ▶ ● I-sınıf aşağı effektiv
- ▶ ● II-sınıf orta effektiv
- ▶ ● III-sınıf yüksək effektiv

Tədrisedici şlanqlı tənəffüs aparatı özünün konstruktiv xarakterinə görə 3 qrupa bölünür.

- ▶ Özüsoran tənəffüs aparatı (TA). Bu , maska və şlanqdan ibarət olub, təmiz atmosfer havasını şlanq vasitəsilə tənəffüs orqanına ötürür. Aparatın hava vuran qurğusu yoxdur.
- ▶ Təmiz havanı tənəffüs orqanına məcburi verən mərkəzləşdirilmiş xüsusi pnevmo sistemidir. Şlanqın uzunluğu 20 metrə qədər olur.
- ▶ Kompresor xəttindən hava vuran tənəffüs aparatı, bunlar müxtəlif uzunluqlu şlanqlarla təmin olunur

Sıxılmış havalı tədricedici tənəffüs aparatı (SHTA) quruluş xüsusiyyətlərinə görə 4 qrupa bölünür.

- ▶ Balondan müntəzəm olaraq hava verilir. O, başlığı olan üz hissədən, havaaparan sistemdən və balondan ibarətdir. Tənəffüs alətinin elementləri odadavamlı çantaya yerləşdirilir. Apparat, təhlükəli zonada (qəza, yanğın) çıxmaq üçündür.
- ▶ Sıxılmış hava ilə təmin olunmuş tənəffüs aləti balonların sayından asılı olaraq, ətraf mühitin temperaturundan və işin ağırlığından asılı olaraq 40 dəq-dən 2 saata qədər hava ilə təmin edir.
- ▶ Tənəffüs aləti sıxılmış hava ilə tələbata uyğun olaraq təmin edir.
- ▶ Sıxılmış hava ilə təmin olunmuş şlanqlı tənəffüs qurğusu.

Oksigenli təcridedici əleyhqazları ehtiyat oksigensaxlama üsulundan asılı olaraq iki qrupa bölünür.

- ▶ Oksigenli tədrisedici əleyhqazlarda oksigen balonda təzyiq altında sıxılmış halda olur. Oksigen ehtiyatına nəzarət etmək üçün aparat manometrlə təchiz edilmişdir. Nəfəsalanda hava şlanqla regenerativ patrona daxil olur, orada karbon qazından təmizlənir, qızdırılmır, kisəyə daxil olaraq, oksigenlə zənginləşir.
- ▶ Oksigen hasil edən tədrisedici oksigen əleyhqazı. Oksigen kimyəvi birləşmə halında olur, reaksiya getdikdən sonra oksigen ayrılır.

Səs-küy əleyhinə mühafizə vasitələri

- ▶ Quruluşuna görə səs-küy əleyhinə qulaqcıqlardan, qulağa taxılan əlavə alətlərdən, kalpaqlardan, xüsusi papaqlardan və kostyumlardan ibarətdir. Səs-küy əleyhinə fərdi mühafizə vasitələrinin səmərəliliyi mühafizə vasitələrinin tipindən və səs-küyün tezlik tərkibindən asılıdır.

Qulağa taxılan tıxacların ölçüləri müxtəlif olur və onları yumşaq köpüklənmiş poliuretandan, silikon rezindən, yaxud FPP-Ş tipli lifli parçadan hazırlayırlar. Onlar iki növ olur: təkrar istifadə olunan və birdəfəlik istifadə olunan qulaqcıqlar. Təkrar istifadə olunan qulaqcıqları sanitariya işləməkdən keçirmək lazımdır.

Gözlərin və üzün mühafizə vasitələri

- ▶ Mühafizə eynəkləri quruluşlarından və linzaların növlərindən asılı olaraq fərqlənirlər.
- ▶ Açıq eynəklər
- ▶ Bağlı eynəklər. Bu eynələrdə hava istiqamətini dəyişməklə bir başa eynəkaltı sahələrdə hava mübadiləsi gedir.
- ▶ Birbaşa ventilyasiyası olmayan eynəklər. Bu halda hava istiqamətini dəyişir.
- ▶ Açıq eynəklər. Bunlar fikse edildiyi üçün gövdələri sifətdən aralı durur;
- ▶ İkiqatmühafizə eynəkləri. Bunların iki növ linzaları olur: rəngsiz və işiqfiltrləri;
- ▶ Hermetik eynəklər. Eynəkaltı sahələri tamamilə təcrid edir.

Təyinatından və konstruksiya xüsusiyyətlərindən asılı olaraq sipərlər aşağıda qeyd olunan növlərə bölünürlər:

- ▶ Baş geyiminə bərkidilən sipərlər (rəngsiz, şəffaf, işıq filtirləyici, torlu, qeyri-şəffaf)
- ▶ Dəbilqəyə bərkidilən sipərlər (rəngsiz, şəffaf, zərbəyə davamlı, kimyəvi maddələrə davamlı, işıq filtirləyici, torlu, qeyri-şəffaf);
- ▶ Dəstəkli sipər (qeyri şəffaf işıq filtirləyici);
- ▶ Qeyri şəffaf universal sipərlər (dəstəkli və baş örtüyünə bərkidilir).

Başın mühafizəsi.

- ▶ Dəbilqə- başı mühafizə edən əsas vasitədir, içərisində başa bərkidilmək və açılıb-bağlanmaq üçün kəmərlent vardır. Dəbilqə zərbəyə dözümlü polietilendən, tekstolitdən, polikarbonatdan, metaldan hazırlanır. Dəbilqələr rəhbər heyət üçün müxtəlif rənglərdə (sarı, narıncı, göy, ağ) və ölçülərdə (54-58 sm və 58-62 sm) olur.

Əllərin mühafizəsi.

- ▶ Əllərin fərdi mühafizə vasitələrinə (FMV) : əlcəklər, təkbarmaq əlcəklər, əl içkiləri, barmaqlıqlar bilək sarğıları, qonaqlar, dirsəklilər aiddir.
- ▶ Bu qrupa həm də dermatoloji mühafizə vasitələri (kremlər, parçalar, mazlar) daxildir.

Əllərin mühafizəsi bölünür:

- ▶ Mexaniki təsirlərdən qorunması üçün;
- ▶ Yüksək və alçaq temperaturdan mühafizə etmək üçün;
- ▶ Rentgen şüalardan və radioaktiv çirklənmədən qorunması üçün;
- ▶ Elektrik cərəyanlarından qorunması üçün;
- ▶ Toksik olmayan tozlardan qorunması üçün;
- ▶ Turşu və qələvi məhlullardan qorunması üçün;
- ▶ Su və toksik olmayan mayelərdən qorunması üçün;
- ▶ Üzvi həlledicilərdən neft və neft məhsullarından qorunması üçün;
- ▶ Zərərli bioloji amillərdən mühafizə etmək üçün

Əlcəklər

- ▶ Pambıq parçadan, brezent parçadan, mahuddan, dəridən, rezindən, sintetik materiallardan hazırlanır . “Maye əlvəklər”dən də istifadə olunur. Bunun üçün çiləyici vasitəsilə mühafizə edən maddə ələ işlənir və 1-2 dəq keçdikdən sonra əldə nazik mühafizə pərdəsi əmələ gəlir ki, bu da əlləri kimyəvi maddələrdən, yağlardan, mayelərdən mühafizə edir. Əlləri bir-birinə sürtdükdə pərdə asanca əllərdən yox olur.

Dermatoloji mühafizə vasitələri təyinatlarından asılı olaraq mühafizəedici, dəri təmizləyici və bərpaedici olmaqla, bir neçə yerə bölünür və müvafiq markaları olur:

- ▶ Tozlardan qoruyan ("P")
- ▶ Sudan, duz məhlullardan, aşağı konsentrasiyası turşu və qələvilərdən qoruyan ("VKn");
- ▶ Sürtkü və soyuducu mayelərdən (Sj);
- ▶ Yüksək və alçaq temperaturdan (T)
- ▶ Neft məhsullarından ("N")
- ▶ Yağ və sürtkü yağlarından ("Nm");
- ▶ Üzvi həlledicilərdən lak və boyalardan ("O")
- ▶ Qətran, yapışqan, bərkidicilərdən ("Sk").

Ayaqların mühafizə vasitələri

- ▶ Ayaqqabılar - keçə çəkmələr, yarımçəkmələr, tikililər, boğazlı qaloşlar, baxillər- qaloşlar və corablardan ibarətdir. Ayaqların fərdi mühafizə vasitələri konkret əmək şəraitini nəzərə almaqla hazırlanır və markalanır. Onlar bir neçə funksiya yerinə yetirə bilirlər, məsələn, ayaqları aşağı temperaturdan sudan, mexaniki təsirlərdən qoruyur.

Qoruyucu kəmərələr

- ▶ Yüksəklikdən yıxılmamaq üçün fərdi mühafizə vasitələri. Quraşdırma, xilasetmə işləri, quyuya düşmək zərurəti yarandıqda və s.yüksəklikdən yıxılma riski yaranır ki, bunun üçün özünüsaxlama (sığortalama) qayışlarından, qoruyucu kəmərlərdən istifadə edilir. Məsələn, monitor kəmərləri, qoruyucu kəmər və s. Bunlardan əlavə bu qrupa montyor caynağı, dırmaşma caynağı və universal dırmaşma caynağı aiddir.

- ▶ Qanunvericilik normalalarına əsasən əmək şəraiti zərərli və təhlükəli olan işlərdə, habelə xüsusi temperatur şəraitində görülən və ya çirklənmə ilə əlaqədar olan işlərdə müəyyən edilmiş norma ilə pulsuz iş paltarını, iş ayaqqabısını və digər digər fərdi mühafizə vasitələri verilir. İşəgötürən fərdi mühafizə vasitələrinin saxlanması, təmizlənməsini, yuyulmasını, qurudulmasını, dərmanlanmasını və təmir olunmasını əvəzsiz təşkil etməyə borcludur.

**Diqqətinizə görə
təşəkkürlər...**